

neue medien

Een overzicht van internetbronnen voor lesmateriaal Nederlands als vreemde taal

Inleiding

De laatste jaren is het aantal online-oefeningen voor Nederlands als vreemde en tweede taal sterk toegenomen. Het voordeel van online-oefeningen is dat er verschillende media bij de oefening (films, geluidsfragmenten) betrokken kunnen worden. In de dagelijkse onderwijspraktijk is echter juist het gebruik van computers in de klas problematisch, omdat de instellingen niet in elk lokaal beschikken over computers met een internetaansluiting. Daarom lijkt het zinvol zich weer sterker te richten op “offline-lesmateriaal”¹, dat ook zonder computer gebruikt kan worden. Helaas is er ondanks de toename van lesmateriaal op het net nauwelijks “offline-lesmateriaal” voor NT2 of Nvt bijgekomen. Integendeel: enkele veelbelovende bronnen zijn inmiddels helaas stopgezet.

Het volgende artikel probeert in de eerste plaats een overzicht te geven van de bestaande bronnen voor lesmateriaal dat ook zonder internetaansluiting in de klas gebruikt kan worden. In de tweede plaats gaan we iets uitgebreider in op het initiatief “docentenkamer”, dat als doel heeft dergelijk lesmateriaal via het internet beschikbaar te maken. Het is niet de bedoeling lesmateriaal uitgebreid te evalueren.

Waarom lesmateriaal N.v.t./Nt2 op het net?

Op het in 2001 door de Nederlandse Taalunie gehouden colloquium “Nederlands in de grensgebieden” werd vastgesteld dat de (te) geringe vraag naar lesmateriaal en de behoefte aan lesmateriaal voor doelgroepen met een specifieke moedertaal, voor verschillende leeftijden en onderwijssectoren tot gevolg heeft dat de commerciële leermiddelenmarkt niet aan de verwachtingen kan beantwoorden (Nederlandse Taalunie 2001, 10). Volgens ons is het internet het medium bij uitstek om de bestaande leemtes voor de minder vaak onderwezen talen in te vullen. Door de lage kosten wordt het mogelijk en zinvol om ook voor een beperkte gebruikerskring lesmateriaal wereldwijd beschikbaar te stellen. Bovendien kan de onderlinge communicatie tussen de gebruikers via de nieuwe media ertoe bijdragen dat het materiaal voortdurend aangevuld en bijgewerkt kan worden.

1. Ruim opgevat zou men als lesmateriaal dat materiaal kunnen beschouwen dat met een bepaalde didactische doelstelling in de les gebruikt zou kunnen worden. In dit artikel beperken wij ons echter tot lesmateriaal dat voorzien is van didactisch commentaar met betrekking tot doelstellingen en werkmethodes. Er valt volgens ons trouwens geen scherpe scheidslijn te trekken tussen “lesmateriaal” enerzijds en “lesideeën” anderzijds. Lesmateriaal moet meestal aan een bepaalde doelgroep, een bepaald niveau enz. worden aangepast en dient op die manier als lesidee. Lesideeën wederom bevatten meestal voorbeelden en materiaal dat eventueel als lesmateriaal gebruikt kan worden.

De lacunes in het commerciële aanbod hebben er vaak toe geleid dat leerkrachten zelf lesmateriaal gingen ontwikkelen. Helaas bereikt dit materiaal meestal geen groot publiek. Op het bovengenoemde colloquium werd daarom de vraag gesteld “of zulk materiaal zich leent voor verdere ontwikkeling of verspreiding, eventueel via het Internet”. Verder werd vastgesteld dat er vraag is naar “nederlandstalige authentieke of gedidactiseerde teksten of audiovisueel materiaal over de cultuur van het Nederlandse Taalgebied” en naar “methodeonafhankelijke modules ‘woordenschat’ en ‘uitspraak’, die naar doelgroep gedidactiseerd kunnen worden” (Nederlandse Taalunie 2001, 10).

Het onderzoek “Niederländisch in der deutschen Erwachsenenbildung” (Wenzel 2001, 21 e.v.) bevestigt dat er voor het onderwijs van het Nederlands in Duitsland aanvullend lesmateriaal ontwikkeld moet worden. Ondanks het feit dat b.v. in Noordrijn-Westfalen door haast alle volksuniversiteiten cursussen Nederlands worden aangeboden, staan de leerkrachten nauwelijks in contact met elkaar.² Ook in de schoolopleiding bestaat er blijkbaar een gebrek aan geschikt lesmateriaal. In het secundair onderwijs valt vooral de hoeveelheid gebruikte methodes en het gebruik van andere bronnen op (cf. Berteloot/Wenzel/Ulrichs, 48-49), wat niet alleen kan wijzen op het ontbreken van passende schoolboeken³ (cf. Nederlandse Taalunie 2001), maar ook op een gebrek aan geschikt (aanvullend) lesmateriaal. Bovendien heeft een aanzienlijk deel van de leerkrachten geen specifieke vakdidactische opleiding Nederlands gevolgd, en dit geldt niet alleen voor het lager onderwijs. Daarom zijn wij van mening dat de kwaliteit van het onderwijs niet alleen verbeterd kan worden door een betere communicatie tussen leerkrachten, een uitgebreidere didactische vorming en bijscholing, maar ook door een goede kennis van het lesmateriaal enerzijds en een grotere beschikbaarheid van lesmateriaal via het internet anderzijds.

Inmiddels hebben ook de eerste uitgeverijen de voordelen onderkend van het beschikbaar stellen van materiaal dat aansluit bij hun methode(s).⁴ Het probleem hierbij is dat dit lesmateriaal gebaseerd is op het didactisch concept van de betreffende methode en daarom de lacunes die haast elke methode vertoont niet kon invullen; bovendien is het aanbod ook kwantitatief te gering om te beantwoorden aan specifieke doeleinden.

2. Dit is onder meer te wijten aan het feit dat er op het niveau van het VHS-Landesverband nog geen “netwerk Nederlands” bestaat. Hier zal waarschijnlijk binnenkort verandering komen. Verder blijken maar weinig docenten instituties zoals de Fachvereinigung of het Steunpunt Nederlands als vreemde taal te kennen. Ook de vaak tijdelijke “docentschappen”, de uiteenlopende kwalificaties en het ontbreken van specifieke workshops of bijscholingen spelen in deze samenhang zeker een rol.

3. Met het verschijnen van „taal vitaal op school” (Hueber) zal de situatie in die sector hopelijk verbeteren.

4. Uitgeverij Hueber heeft de eerste bestanden met gratis materiaal bij de methode *taal vitaal* (Duitse versie) op het net geplaatst. ThiemeMeulenhoff biedt voor licentiehouders aanvullend materiaal aan voor *IJsbreker 3* en Malmberg doet hetzelfde voor geregistreerde docenten in de *Nieuwe Buren Club*. Een aantal uitgevers heeft ervoor gekozen om aanvullend lesmateriaal op docenten-cd-roms te verspreiden (b.v. ThiemeMeulenhoff met Code).

Lesmateriaal N.v.t/Nt2 op het net: een overzicht

In dit overzicht zijn alleen bronnen opgenomen die nog steeds bijgewerkt worden.

Spinnenweb Nederlands

Naar aanleiding van een bijscholing van leerkrachten Nederlands werd het “spinnenweb Nederlands” in november 2002 op initiatief van de Fachvereinigung Niederländisch als een gedeelte van *Lehrer-online* opgericht. Inmiddels zijn er 84 geregistreerde leden (stand: april 2005). Het voornaamste doel van het project is het intensiveren van contacten tussen docenten Nederlands in Duitsland. Het technische platform maakt onder andere het uitwisselen van bestanden, chatten en een discussieforum mogelijk. Helaas is het in *Lehrer-online* niet mogelijk om een startpagina voor niet geregistreerde gebruikers in te richten. Hierdoor kunnen andere websites niet zomaar een link naar het spinnenweb plaatsen. Het is te vrezen dat het project hierdoor minder aandacht trekt dan wenselijk is.⁵

De gebruikers hebben zowel enkele online-oefeningen (Hot Potatoe-oefeningen die aansluiten bij de methode *taal vitaal*) als ook offline-lesmateriaal aangebracht. De meeste ‘offline-bestanden’ zijn vooral interessant voor leerkrachten van het voortgezet onderwijs. Er zijn onder meer enkele proefwerken beschikbaar en een aantal opgavenbladen over de *Nederlandsche Unie* die oorspronkelijk ontwikkeld werden door de Universiteit van Münster in het kader van het project *Die Niederlande im Unterricht*.⁶ Ten slotte biedt de site ook enkele uittreksels van literaire werken (helaas zonder didactisch commentaar). Met 82 pagina’s is de ‘syllabus uitspraak’ de meest omvangrijke bijdrage. Het materiaal is vooral bedoeld als naslagwerk voor cursisten maar het kan ook door geïnteresseerden voor zelfstudie gebruikt worden. Zeer nuttig lijkt ons de taalkalender. Hij bevat 80 oefeningen op basis van de lessen 1 t/m 6 van de methode *taal vitaal*, zodat cursisten gedurende elke vakantiedag een oefening kunnen maken. Naarmate meer mensen bij dit project betrokken worden, valt te verwachten dat zowel de omvang en kwaliteit van het materiaal als ook de intensiteit van de onderlinge communicatie zal toenemen. Het maken van een aparte webpagina waar de registratieprocedure overzichtelijk uitgelegd wordt (zie boven), zou hiertoe een bijdrage kunnen leveren.

Datenbank Niederländisch des Schulamts Borken

adres: <http://www.schulamt-borken.de/schulamt/>

De “Datenbank Niederländisch”, een uit EUREGIO-middelen mede gefinancierd project, is voortgekomen uit een projectgroep van Duitse leerkrachten Ne-

5. Belangstellenden sturen een e-mail aan Guido Topoll (g.topoll@worldonline.de). Na ontvangst van het wachtwoord krijgen ze toegang tot de gesloten groep “spinnenweb” en kunnen onder andere bestanden met lesmateriaal downloaden en deze ter beschikking stellen voor de andere gebruikers. Dit is echter voor de registratie niet verplicht.

6. zie: <http://www.niederlande-im-unterricht.de/>

derlands in de grensstreek (Noordrijn-Westfalen en Nedersaksen). Sinds medio 2003 worden er via de website projectverslagen (uitwisselingsprojecten, projectgericht werken enz.) en lesmateriaal toegankelijk gemaakt. De bijdragen zijn afkomstig van leerkrachten uit het basisonderwijs en het middelbaar onderwijs in Duitsland. Het materiaal is vrij toegankelijk en kan door een combinatie van zoekcriteria (bv. thema, geoefende vaardigheden, soort van het materiaal) opgezocht worden. De taal van de beschrijving - die qua omvang nogal verschilt - is Duits. Omdat de materiaalbank nog in opbouw is, leveren niet alle zoekcriteria (b.v. thema's) resultaat op.

Een groot deel van het lesmateriaal bestaat uit opgavenbladen en is in eerste instantie bedoeld als aanvulling op de gebruikte methode. De projectverslagen vormen ongeveer een derde van alle bestanden. Ze zijn zeer op de praktijk gericht en bevatten lesideeën die goed toepasbaar zijn in de verschillende sectoren van het onderwijs. Deze unieke combinatie van praktijkverslagen en lesmateriaal maakt de databank tot een belangrijke bron voor leerkrachten Nederlands in Duitsland. Bovendien is de databank tot nog toe de enige van de besproken bronnen die lesmateriaal of lesideeën voor het basisonderwijs aanbieden. Inmiddels is ook het eerder als printversie door het *Schulamt für den Kreis Borken* uitgegeven materiaal "Begegnung mit Sprachen in der Grundschule – Niederländisch" via de materiaalbank toegankelijk (helaas zonder het erbij horende audio-materiaal).

Doordat de makers zich op de materiaalbank concentreren, is het op de website van het project aangegeven doel, met name een communicatieplatform te zijn voor leerkrachten Nederlands in het Duits-Nederlandse grensgebied, wat op de achtergrond geraakt. Een echt communicatieplatform vereist meer dan een verzameling van lesideeën en opgavenbladen. Als er nog een en ander veranderd zou worden, b.v. de vermelding van contactgegevens op de website (van een beheerder of coördinator) zouden leerkrachten sterker geneigd kunnen zijn om zelf een bijdrage te leveren.

Toetsenbank van het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal (CNaVT)

adres: <http://www.cnavt.org>

In samenhang met de herstructurering van het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal (CNaVT) is men in 1999 op de eveneens vernieuwde website begonnen een toetsenbank op te bouwen.⁷ De toetsenbank heeft twee doelen: informatie verstrekken over bestaande toetsen en certificaten en het beschikbaar stellen van toetsen. Algemene informatie over bestaande toetsen is vrij toegankelijk. Voor het downloaden van toetsen (pdf-, doc- en audiobestanden) moet de gebruiker zich eerst laten registreren, er zijn geen vrij toegankelijke voorbeelden.

7. We hebben deze bron opgenomen omdat toetsen in principe ook als lesmateriaal gebruikt kunnen worden, ook al hebben ze een andere doelstelling of functie. Toetsen moeten in sterkere mate beantwoorden aan criteria als operationalisering, herhaalbaarheid enz. Verder spelen in een institutionele context een grondige evaluatie en standaardisatie een belangrijke rol.

Om te voorkomen dat het toetsmateriaal in handen van studenten terechtkomt, dient elke nieuwe gebruiker de instelling op te geven waar hij of zij werkzaam is. Met die registratie verplicht de docent er zich niet toe zelf eigen tests in te sturen. Dit is wel op vrijwillige basis mogelijk.

Het zoekformulier (criteria: vaardigheden, niveau, CNaVT-profiel, naam of code van de test) maakt het doelgericht opzoeken van tests mogelijk. Na het versturen van het formulier worden in een overzicht de bij de zoekcriteria passende tests getoond. Een klik op een van de tests brengt de gebruiker automatisch naar het gedetailleerde overzicht van de betreffende test. Hierdoor kan men reeds vóór het downloaden een indruk krijgen van de test. Behalve informatie over auteur, thema etc. is hier ook een beoordeling door het CNaVT-team te vinden (b.v. over de kwaliteit van de instructies), ook al is de evaluatie niet altijd even overtuigend (zie verder).

De beschikbare bestanden kunnen als volgt worden ingedeeld:

- modeltoetsen van de oude CNaVT-examens die vroeger beschikbaar waren via de taalunie-website
- nieuwe door het CNaVT-team ontwikkelde toetsen
- (vooral geïntegreerde) toetsen van andere instituties (bv. van CITO) die niet te downloaden zijn en alleen direct bij die instellingen besteld kunnen worden
- door docenten ontwikkelde toetsen die wel of niet gedownload kunnen worden

Grof geschat staan er ongeveer 50 verschillende bestanden ter beschikking (stand: april 2005). De meeste toetsen voor luistervaardigheid bevatten ook de bijhorende audiobestanden.⁸ Bovendien zijn er een aantal omvangrijkere tests beschikbaar, vooral voor “geïntegreerde” taalvaardigheid.

De door het CNaVT ontwikkelde tests zijn doorgaans van zeer hoge kwaliteit, ook de bijhorende beschrijving. Deze vormen trouwens het grootste aandeel van de als pdf-bestanden beschikbare toetsen. De kwaliteit van de toetsen die docenten insturen, is nogal uiteenlopend.⁹ Vaak wordt op de detailpagina vermeld dat de test aansluit bij een “bepaalde methode”. Om welke methode het gaat wordt er niet bij vermeld. Blijkbaar zijn de makers van de website zich bewust van de uiteenlopende kwaliteit van de tests. Daarom is er sinds kort op de site een stappenplan voor de ontwikkeling van toetsen en een tweemaandelijks toetstip

8. Helaas hebben de makers van de website hierbij niet aan modem-gebruikers gedacht. De audio-bestanden zijn slechts als (ongecomprimeerde) wav- en niet als mp3-bestanden beschikbaar.

9. Vreemd genoeg wordt er op de detailpagina onder “kwaliteitsbeschrijving” in sommige gevallen “voldoende” vermeld, hoewel er in het bestand zelf überhaupt geen beschrijving te bespeuren valt en het om een simpele “wat-hoort-er-niet-bij”-oefening gaat (of we in dit geval van een test kunnen spreken, laten we even in het midden). Bij andere toetsen met een relatief uitgebreide beschrijving wordt de kwaliteit van de beschrijving daarentegen met “niet voldoende” aangegeven.

te vinden, die ook per e-mail verstuurd worden. Deze maatregelen dienen ertoe minder ervaren docenten bij het ontwikkelen van toetsen te begeleiden.¹⁰

De recente ontwikkelingen op de website laten voor de toekomst nog veel verwachten.

Het project “docentenkamer”

adres: <http://www.docentenkamer.de.vu>

Voorstelling van het project

Het project „docentenkamer” is ontwikkeld op basis van aanvullend lesmateriaal (van de hand van de auteurs van dit artikel) voor cursussen Nederlands in de volwasseneneducatie. In 2000 zijn de eerste bestanden op het net geplaatst. Van een twintigtal bestanden bij aanvang van het project is de verzameling inmiddels uitgegroeid tot bijna 100 pdf-bijdragen (stand: april 2005).¹¹ In juli 2003 werd de website van het project totaal gewijzigd en voorzien van nieuwe rubrieken (onder meer een voorstelling van het project en een linkverzameling). In december 2004 werd de docentenkamer als vereniging zonder winstoogmerk geregistreerd.

In tegenstelling tot veel andere (internet)bronnen hebben we van meet af aan gekozen voor een opzet als “ruilbeurs”, d.w.z. dat iemand pas toegang krijgt tot het volledige materiaal als hij zelf een bijdrage levert. Een dergelijke opzet verhoogt niet alleen de betrokkenheid van de auteurs, maar moet er op lange termijn ook toe leiden dat er lesmateriaal voor de meest uiteenlopende doelgroepen, niveaus en leerdoelen verzameld wordt. Het project staat open voor alle docenten Nederlands, die werkzaam zijn in het Nvt of in het NT2 tracé. Momenteel zijn er auteurs uit het secundair en het universitair onderwijs als ook uit de (niet-universitaire) volwasseneneducatie uit vijf landen¹² (stand: april 2005) bij het project betrokken.

Om de drempel voor het leveren van eigen bijdragen te verlagen zijn enkele voorbeelden vrij toegankelijk. Verder biedt de site een overzicht van alle bestanden, voorzien van informatie over het taalbeheersingsniveau, de vaardigheden, leerdoelen etc. Een lijst met “veel voorkomende vragen” probeert antwoord te geven op eventuele technische en inhoudelijke vragen (b.v. niveaubepalingen, eisen aan het lesmateriaal).

voorwaarden Er worden geen inhoudelijke beperkingen opgelegd ten aanzien van vaardigheden, leerdoelen, niveaus en thema's. Wel worden alle auteurs om

10. De meeste in de toetstips behandelde onderwerpen en “aandachtspunten” zijn ook relevant voor het ontwikkelen van lesmateriaal.

11. PDF-bestanden bieden meerdere voordelen: niet alleen zien de bestanden er op elke computer gelijk uit, ze kunnen bovendien niet zomaar worden overgenomen en onder eigen naam worden verspreid. Bovendien kunnen eventuele fouten slechts door de betreffende auteur gecorrigeerd worden. Hierdoor zijn de gebruikers gedwongen om fouten te melden, waardoor de kwaliteit van het materiaal erop vooruit gaat.

12. Tot nu toe: België, Denemarken, Duitsland, Engeland, Nederland en Spanje.

een beknopt didactisch commentaar bij hun lesmateriaal gevraagd, waaruit de doeleinden, het vaardigheidsniveau, de werkwijze, de benodigde tijd etc. blijken. Het vermelden van de naam en het e-mailadres van de auteur moet de onderlinge communicatie en het doorgeven van opmerkingen bevorderen.

lesmateriaal opzoeken De rubriek lesmateriaal biedt een overzicht van de bestaande bijdragen. Hieruit blijken uiteenlopende leerdoelen beoogd worden. Naast de vier domeinen spreekvaardigheid, luistervaardigheid, schrijfvaardigheid en leesvaardigheid komen ook grammatica, spelling, uitbreiding van de woordenschat en de kennis van land en volk aan bod. Natuurlijk is er vaak sprake van een combinatie van meerdere leerdoelen. Voor het overzicht hebben wij erop gelet slechts die leerdoelen op te nemen die expliciet door het lesmateriaal getraind worden.

De niveaubepalingen zijn afgestemd op de niveaus van het *Europees Referentiekader* ofwel *Common European Framework of Reference (CEF)*.¹³ Het referentiekader legt voor een groot aantal taalvaardigheden¹⁴ heldere “KAN-beschrijvingen” vast. Hiernaast biedt dit kader het voordeel dat er voor elke vaardigheid / competence apart een niveau toegekend kan worden. Veel opdrachten vereisen bijvoorbeeld een hogere receptieve dan productieve vaardigheid. Het zou om die reden handig zijn het materiaal in de toekomst via gecombineerde criteria (niveau, vaardigheden / leerdoel) te kunnen opzoeken.¹⁵

Als hulpmiddel voor de auteurs bij het bepalen van de niveaus zijn er op de website links geplaatst naar de niveaubeschrijvingen (in het Duits, Engels, Frans en Nederlands).¹⁶

het lesmateriaal Momenteel is er lesmateriaal beschikbaar voor alle niveaus tot en met B2 van het Europees referentiekader, waarbij de nadruk (totnogtoe) ligt op de niveaus t/m A2. Dat komt doordat veel cursussen in de volwassenen-educatie geen ver gevorderd niveau bereiken. Voor gevorderden kan immers ook meer authentiek materiaal worden gebruikt. De behoefte aan didactisch toegepast en vereenvoudigd materiaal is veel groter voor beginnerscursussen. Toch

13. De niveaus van het CEF hebben reeds ingang gevonden in de leerdoelenbeschrijvingen van leerplannen, cursussen en methodes, de vernieuwde talencertificaten en uiteraard in de Europese Talenportfolio's. Het is dus te verwachten dat de kennis van deze niveaubeschrijvingen zich spoedig zal uitbreiden over vrijwel alle sectoren van het onderwijs.

14. In het overzicht zijn er slechts rubrieken opgenomen waarvoor voldoende lesmateriaal ter beschikking staat (dus niet alle categorieën uit de CEF). Met een verdere groei van het beschikbaar materiaal zal ook het overzicht meer categorieën bevatten.

15. Een interactief zoekformulier zou het probleem op kunnen lossen, maar hiervoor ontbreken momenteel zowel de tijd als de technische kennis.

16. In het Nederlands bestaat er alleen maar een vertaling van de *globale* schalen van het referentiekader en niet van de gehele tekst. We hopen dat de pogingen door de Nederlandse Taalunie voor een vertaling naar het Nederlands zullen slagen. Voor het bepalen van de taalniveaus hebben we gedeeltelijk gebruik gemaakt van “Profile Deutsch”, een inventarisatie van de leerstof op de niveaus A1 t/m B2 op basis van het referentiekader voor Duits als vreemde taal. Vanwege de structurele overeenkomsten tussen beide talen kunnen veel elementen worden overdragen op het Nederlands (bv. woordenschat, grammaticale fenomenen).

hopen wij dat het aanbod voor de hogere niveaus door de bijdragen van steeds meer docenten in toekomst nog uitgebreid zal worden.

Het feit dat het lesmateriaal voor een groot deel afkomstig is van docenten uit de volwasseneneducatie, heeft natuurlijk ook invloed op de aard van het lesmateriaal. Zo zijn er relatief weinig bijdragen beschikbaar die een verbetering van de schrijfvaardigheid beogen, omdat de meeste cursisten in de (niet-universitaire) volwasseneneducatie aanvankelijk vooral hun spreekvaardigheid willen verbeteren.

Een aanzienlijk deel van het lesmateriaal bestaat uit didactische toepassingen van authentiek taalmateriaal – niet alleen van geschreven teksten, maar ook van liedjes en een aantal films en documentaires. Uit het voorbeeld van de opdrachten rond de speelfilm *De Poolse Bruid* mag blijken hoe hier niet alleen uiteenlopende vaardigheden worden getraind, maar zeer verschillende types oefeningen worden ingezet. Met het materiaal kunnen verschillende vaardigheden op verschillende niveaus worden geoefend. De opbouw van de oefeningen is modulair. De docent kan dus zonder problemen opdrachten overslaan of binnen een groep differentiëren. Een andere categorie bijdragen is het lesmateriaal in de vorm van spelletjes (zoals “dominospelletje met bijwoorden”, verschillende memory- en kwartetspelletjes en een toepassing van het al bestaande gezelschapsspelletje “taboe”). Hiermee kan woordenschat uitgebreid of gedrild worden. Traditioneel worden spelletjes ook graag als “pattern-drill” gebruikt om moeilijke rijtjes uit het hoofd te leren. Een voorbeeld hiervan is “dobbelen met woorden” (oefenen van de sterke werkwoorden). Ten slotte is er ook een bijdrage te vinden die zich vooral richt op het verdiepen van de kennis van land en volk. Het gaat hierbij om een bewerking van een bestaand gezelschapsspel (“Anno Domini” van de Zwitserse uitgever *Fata Morgana*). De spelers moeten hierbij historische gebeurtenissen uit de Lage Landen in de juiste volgorde zetten; inmiddels bevat de bijdrage bijna vijfhonderd speelkaarten.

Er zijn echter ook bijdragen die minder sterk uitgewerkt zijn en meer lijken op een “traditioneel” opgavenblad rond een geïsoleerd fenomeen (grammatica, spelling enz.). Zo is er bijvoorbeeld ook een dictee te vinden met als doel de spelling van de klinkers in open en gesloten lettergrepen te oefenen.

perspectief Het project, begonnen als “ruilbeurs” voor lesmateriaal Nederlands voor anderstaligen, moet volgens ons op lange termijn uitgroeien tot een “community”. Hiermee bedoelen we dat er meer onderlinge communicatie en zo mogelijk ook samenwerking tussen de auteurs teweeg gebracht dient te worden. Naast een (min of meer) maandelijks nieuwsbrief hebben wij dit doel vooral geprobeerd te bereiken door de auteurs te vragen om hun nieuwe bijdragen eerst aan alle “leden” te sturen voordat het eindresultaat op het net gepubliceerd wordt. Op die manier kunnen niet alleen taalfouten worden verwijderd, maar ook inhoudelijke en methodische opmerkingen door andere auteurs worden opgenomen. De eerste resultaten hiervan zijn reeds zichtbaar; ruim een derde van de bijdrage heeft al een bewerking ondergaan. Het spreekt vanzelf dat deze maatregelen hun volle werking pas ontplooiën als er een bepaald aantal auteurs meedoet. Op lange termijn zou het natuurlijk wenselijk zijn dat er

meerdere docenten ook samen lesmateriaal gaan ontwikkelen. Hierdoor zou een community-gedachte bij uitstek gerealiseerd worden.

Conclusie

De laatste jaren werd een aantal veelbelovende projecten, waarschijnlijk uit gebrek aan personele of financiële middelen, stopgezet. Dus ook een verbondenheid aan een universitaire instelling is geen garantie voor een langdurig bestaan. De nog bestaande initiatieven spreken verschillende doelgroepen aan, zodat er volgens ons nauwelijks sprake kan zijn van een onderlinge concurrentie.

Voordat er nieuwe projecten gelanceerd worden lijkt het ons zinvol om eerst te investeren in de kwaliteit van de bestaande projecten. Het Steunpunt Nederlands als vreemde taal zou een rol kunnen spelen bij de inhoudelijke en kwalitatieve begeleiding van de initiatieven en de beoordeling van het aangeboden lesmateriaal. Anders dan bij lesmateriaal in boekvorm vindt er (tenminste bij niet-commerciële publicaties) op het net immers geen systematisch proeflezen plaats.

Literatuur

- Berteloot, Amand / Wenzel, Veronika / Ulrichs, Stefan (2001), *Niederländisch an Schulen in Nordrhein-Westfalen*, Münster u.a.
- Glaboniat, Manuala et al. (2002), *Profile deutsch. Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen. Lernzielbestimmungen, Kannbeschreibungen, Kommunikative Mittel, Niveau A1, A2, B1, B2*, München.
- Goethe-Institut / InterNationes et al., Hg. (2001), *Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen : lehren, lernen, beurteilen*, Straßburg : Europarat.
- Nederlandse Taalunie (2002), *Colloquium Nederlands in de grensgebieden*, Den Haag.
- Schulamt für den Kreis Borken, Hg. (1997), *Begegnung mit Sprachen in der Grundschule – Niederländisch*, Borken.
- Wenzel, Veronika (2001), *Niederländisch in der deutschen Erwachsenenbildung: Resultate einer Umfrage an Volkshochschulen und Industrie- und Handelskammern in Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz, Baden-Württemberg und Hessen*, Münster.

Jens Eschmann / Hendrik Neukäter

„Langs de Duits-Nederlandse grens“

Die Website „www.austausch.nl“ und die Informationsportale Niederländisch und Deutsch als Nachbarsprache¹

1. Die deutsch-niederländische Austausch-Website

Auf Anregung des Deutsch-Niederländischen Ausschusses für den Pädagogischen Austausch ist im Jahre 2002 die deutsch-niederländische Austausch-Website www.austausch.nl eingerichtet worden. Die Netzseite wird im Auftrag der ‘Europäischen Plattform für das niederländische Schulwesen’, des Niedersächsischen Kultusministeriums, des Ministeriums für Schule, Jugend und Kinder des Landes NRW und des Goethe-Instituts Amsterdam unterhalten. Inhaltlich ist die Austauschwebseite teils auch eine elektronische Fassung und Aktualisierung des ‘Vademekums für deutsch-niederländische Schulpartnerschaften’.

Ziel der Netzseite ist eine Intensivierung der (außer-)schulischen und bildungspolitischen Zusammenarbeit zwischen Deutschland und den Niederlanden. Deshalb können sich alle am deutsch-niederländischen Austausch Interessierten über die vielen Möglichkeiten der pädagogischen Zusammenarbeit informieren. Die Seite richtet sich zunächst praxisnah an Schulen und Lehrerseminare, aber verweist auch auf den außerschulischen Austausch. Schließlich sind auch Informationen zu bildungspolitischen Hintergründen zu finden. Da das Lernen unserer Nachbarsprache wesentlich zu gelungenen Begegnungen beiträgt, können Sie alle bearbeiteten Beiträge sowohl auf niederländisch als auch auf deutsch lesen.

2. Informationsportale Niederländisch als Nachbarsprache

Während der konzeptuellen Vorbesprechungen zur Erstellung der Austausch-Website im Jahre 2001 wurde beschlossen, dass auch Informationen zur Stellung der Nachbarsprachen Deutsch bzw. Niederländisch eine angemessene Beachtung finden sollten. In einer Arbeitsgruppe unter Beteiligung von Vertretern der Landesinstitute für Lehrerbildung aus NRW und Niedersachsen bzw. von Vertretern des Goethe-Instituts Amsterdam wurde festgelegt, dass die Infoportale Informationen zu folgenden Bereichen enthalten sollten:

- In den Kapiteln *Rahmenbedingungen* sind für die unterschiedlichen Schulformen (von der Grundschule bis zur Erwachsenenbildung) Links zu Erlass-texten und Vorgaben gelegt, die die Stellung des Fremdsprachenunterrichts in NRW und Niedersachsen bzw. in den Niederlanden beschreiben.
- Im Kapitel *Fachdidaktik und Methodik* werden einerseits die Portalseiten von Institutionen und Organisationen aufgelistet, die den nicht-universitären NL-Unterricht unterstützen, andererseits werden zu verschiedenen Themenfeldern fachdidaktische und methodische Informationen im Netz gebündelt.

1. Zusammenfassung eines workshops auf dem Studententag der Ems Dollart Region am 13. 11. 2003 in Lingen.

- Hinweise zu *Sprachlernetipps* und *Sprachkursen* sollen Lernern der Nachbarsprachen Hilfen zum Erlernen der Sprache anbieten.
- *Fremdsprachenportfolios* und *Zertifikate* gewinnen im Fremdsprachenunterricht zunehmend an Bedeutung.
- *Fremdsprachenwettbewerbe* zur Motivation beim Sprachenlernen.
- Unter *Materialien* sollen sowohl Online-Informationen als auch Hinweise auf Materialien, die beim Sprachenlernen, im Landeskundeunterricht und beim Umgang mit Literatur verwendet werden können, aufgeführt werden.

Die Zielgruppe aller Nachbarsprachen-Portale sind ausschließlich Lehrkräfte und Dozenten, sei es, um sie mit netzgestützten Materialien zu versorgen, die sie im Unterricht an Lernende weitergeben können (z.B. für die Erstellung von Web-Quests); sei es, um ihnen Informationen zur Nachbarsprachendidaktik zu geben, die sie im Rahmen ihrer Unterrichtsvorbereitung oder Einarbeitung in ein neues Unterrichtsthema gebrauchen können. In diesem Sinne sind die Infoportale gleichzeitig auch als Informationsquelle für angehende Deutsch- bzw. Niederländischlehrer gedacht, damit sie bereits in ihrer Ausbildung Einblicke in Themen(felder) ihrer späteren Berufspraxis erhalten.

Nicht gedacht sind die Informationsportale für Schüler oder andere Lernende der beiden Fremdsprachen. Es handelt sich also um digitale "Lehrerzimmer" nicht um digitale "Klassenzimmer". Für Deutsch als Fremdsprache gibt es auf diesem Gebiet schon das (mehrfach ausgezeichnete) "Vaklokaal Duits". Es ist zu hoffen, dass es ein vergleichbares "Vaklokaal Nederlands" zukünftig auch für die Schüler der niederländischen Sprache geben wird. Im Folgenden sollen die Schwerpunkte der einzelnen Lehrerportale vorgestellt werden.

In den Bundesländern Niedersachsen und NRW erarbeiten seit dem Jahre 2001 Arbeitskreise ein Informationsportal für Niederländisch als Nachbarsprache an Schulen und in der nicht-universitären Erwachsenenbildung. Das "Informationsportal Niederländisch" besteht aus drei Teilen:

- *Kommentierte Linklisten* zu allen Fragen, die den Unterricht betreffen. Sie wird von einem Arbeitskreis des Regionalen Pädagogischen Zentrums in Aurich (RPZ) mit Unterstützung der Multimedia-Initiative des Landes Niedersachsen N-21 und dem niedersächsischen Bildungsserver (NiBiS) erarbeitet. Zugang unter www.nibis.de dann: Themen >Schwerpunktthemen >Infoportal Niederländisch
- Eine *Datenbank mit Hinweisen zum unterrichtlichen Einsatz von Materialien* im Niederländisch-Unterricht und zu grenzüberschreitendem Projektunterricht, die im Auftrage des Schulamtes des Kreises Borken erstellt wird. Zugang unter: www.schulamt-borken.de/schulamt/Fachportal/
- Einem *Infoportal im Rahmen* der deutsch-niederländischen Austauschwebseite. Hier finden Sie vor allem Gesichtspunkte, die sich auf Austausch plus Sprache beziehen. Zugang unter: www.austausch.nl/Infoportaal-Nederlands/

Kommentierte Linklisten: Im RPZ Aurich bestehen seit 1982 verschiedene Arbeitskreise zu dem Arbeitsgebiet "Ostfriesland und die Niederlande", die vie-

le Initiativen zum Auf- und Ausbau des Unterrichtsfaches Niederländisch in der Grenzregion Weser-Ems gestartet und begleitet haben (www.rpz-aurich.de >Arbeitskreise > “AK Niederlande und Ostfriesland”). Bis November 2003 sind auf diese Weise rund 700 kommentierte Links erstellt und eingearbeitet worden. Insgesamt hat sich die Arbeitsgruppe zum Ziel gesetzt, rund 3000-4000 Linkkommentare ins Portal einzuarbeiten.

Ziel dieses Fachportals ist es u.a., einen Überblick über das Fachangebot im Netz zu bieten, Lehrkräften die oft zeitaufwändige Suche im Netz zu erleichtern und zum Einsatz des Internet im Unterricht und für die Unterrichtsvorbereitung zu motivieren. Ohne das Internet wäre die Bündelung dieser Informationen nicht möglich. Nicht nur Universitäten oder andere wissenschaftliche Einrichtungen, sondern auch Schulen oder engagierte Lehrkräfte bieten im Internet umfangreiche Materialsammlungen wie Linklisten, Projektbeschreibungen, Arbeitsblätter, Web-Quests, Grafiken und Schaubilder oder auch komplette Unterrichtsreihen.

Kein Niederländischlehrer kann die Fülle der geeigneten Materialien alleine recherchieren. Der größte Nutzen des Infoportals entsteht durch die Zusammenarbeit der Mitglieder der Arbeitsgruppe mit arbeitsteiligen Schwerpunkten. Wie bei einer Enzyklopädie sichten sie das Vorhandene, wählen das Geeignete aus und erschließen es durch Kommentare, die es Lehrkräften ermöglicht zügig diejenigen Netzseiten zu finden, die sie für den jeweiligen Unterrichtszweck benötigen.

Datenbank Niederländisch: Die *Datenbank Niederländisch* des Schulamts Borken (NRW) ist eine Kommunikationsplattform von Kolleginnen und Kollegen im deutsch-niederländischen Grenzraum, die gemeinsam an grenzüberschreitenden Projekten arbeiten. Ab Dezember 2003 ist außerdem ein *Fachportal Niederländisch* des nordrhein-westfälischen Bildungsservers learn:line. geplant; hier sollen wichtige Portalseiten, Tipps für den Niederländischunterricht und nützliche Links gesammelt werden. Zugang: <http://learn-line.de/nav/sekundarstufen/niederlaendisch>.

Infoportal: “Nederlands als buurtaal”: Schwerpunkt dieses Portals ist es in erster Linie, sprachliche Aspekte zusammenzutragen, die bei deutsch-niederländischen Schulbegegnungen hilfreich sein können. Wenn man realisiert, dass der weitaus größere Teil von deutsch-niederländischen Schulbegegnungen nicht von Schulen durchgeführt wird, an denen Niederländisch als Fach unterrichtet wird oder gar ein ausgebildeter Niederländischlehrer arbeitet, sondern von Schulen, die ein wie auch immer geartetes Interesse am Austausch mit einer niederländischen Schule haben (z.B. mit Bezug auf die Fächer Sport, Geschichte oder auch Mathematik). Die Kommunikation zwischen den Lehrkräften und/oder Schülern dieser Schulen läuft deswegen häufig auf Deutsch oder Englisch als Lingua franca. Auf dieser Seite stehen also Informationen zum Erlernen des Nachbarsprache Niederländisch im Vordergrund, die sich nicht an ausgewiesene Fachleute wie Niederländischlehrer richten.

Hajo Hülsdünker